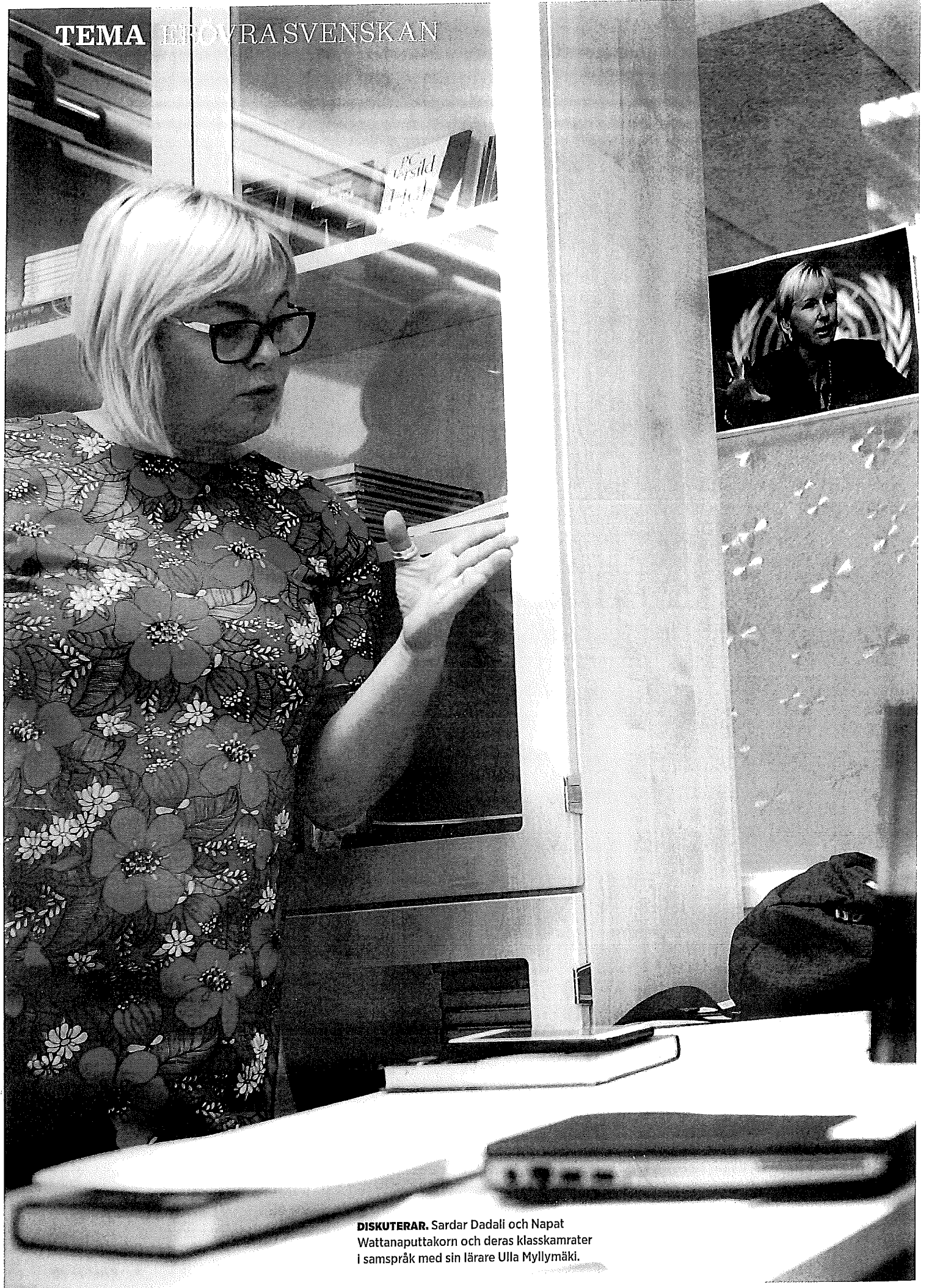

TEMA EROVRA SVENSKAN

DISKUTERAR. Sardar Dadali och Napat Wattanaputtakorn och deras klasskamrater i samspråk med sin lärare Ulla Myllymäki.

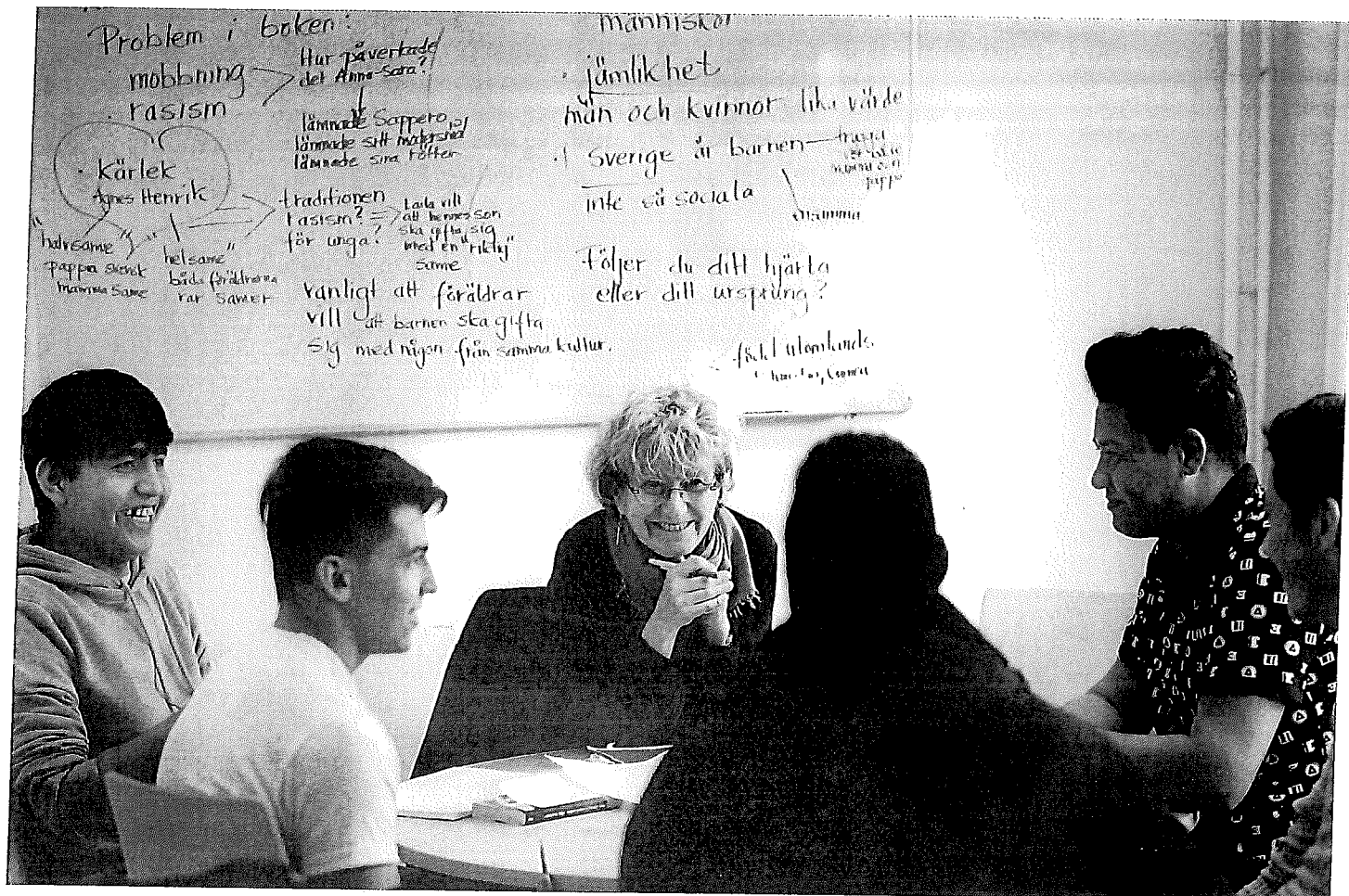

Med romanen som lärobok

Språk, kultur, samhälle. Allt det och mer
därtill får eleverna på språkintröduktion
i Luleå genom att läsa skönlitteratur.
Det är faktiskt deras enda läromedel.

TEXT INGELA HOFSTEN BILD ANDERS ALM

TEMA ERÖVRA SVENSKAN

BRÄNNANDE ÄMNEN.
Eleverna i Lisa Högbergs
grupp diskuterar livligt
utifrån Ann-Helén Laes-
tadius bok *Hej vacker*.

Jag vill gifta mig med den jag älskar.
Ursprunget spelar ingen roll.
Ibrahima Dialla låter stensäker. Han
får medhåll av Esha Nulla Malikzada.
– Jag ska följa mitt hjärta.

Men Ismail Ahmadi skakar på huvudet:
– För mig är det jätteviktigt att inte förlora mina
rötter. Och jag vill ha en fru som inte säger "håll käf-
ten" om jag ber henne om ett glas vatten.

– Men om båda är lika trötta, då, när ni kommer
hem från jobbet?

Det är läraren Lisa Högberg som griper in i diskus-
sionen som strax breddas till att handla om alla möj-
liga ämnen: jämlikhet, respekt, rasism, uppväxtvill-
kor, traditioner, rötter.

Utgångspunkten för debatten är den bok som de
fem eleverna i svenska som andraspråk på Luleås
gymnasium är i färd med att läsa: *Hej vacker* av Ann-
Helén Laestadius. I den förekommer bland annat en
kvinna som förnekar sin samiska bakgrund, efter-
som hon blivit utsatt för rasism.

– Tänk att det varit så i Sverige. Det är jättesvårt att
förstå, säger Amir Ali Hagyar, vars flykt från Iran delvis
grundades sig på att han tillhör en utsatt folkgrupp.

I KLASSRUMMET INTILL sitter ett tjugotal elever med
varsitt exemplar av en annan av Ann-Helén Laesta-
dius böcker, *Tio över ett*, framför sig. De följer med i
texten medan läraren Ulla Myllymäki högläser de

sista kapitlen. Ibland avbryter hon sig för att kon-
trollera att alla förstår extra svåra ord. Den här
boken har givetvis en annan grundberättelse men
behandlar samma teman som *Hej vacker* – identitet,
rötter och rasism, utifrån femtonåriga Maja.

Sva-lärarna Lisa Högberg och Ulla Myllymäki
använder enbart skönlitteratur som läromedel i
svenska som andraspråk. Genom skönlitteraturen
får eleverna inte bara träna sitt nya språk, de får ock-
så tillfälle att komma in på brännande kultur- och
samhällsfrågor. Utöver romaner får eleverna också
läsa tidningstexter och lyrik och lyssna på musik.

– Vi får in alla målen i svenska genom att jobba så
här.

De båda lärarna var lite oroliga att de här böckerna
skulle vara för barnsliga för de här ungdomarna,
eftersom de handlar om ungdomar i nedre tonåren.
Men böckernas teman engagerar.

– Det gäller att välja rätt böcker, så klart. De får
inte vara för långa eller för korta, inte för enkla eller
för svåra, säger Lisa Högberg.

– Sedan blir det ändå olika i varje grupp. En bok
som varit "wow" i två grupper kanske inte alls enga-
gerar den tredje gruppen, säger Ulla Myllymäki.

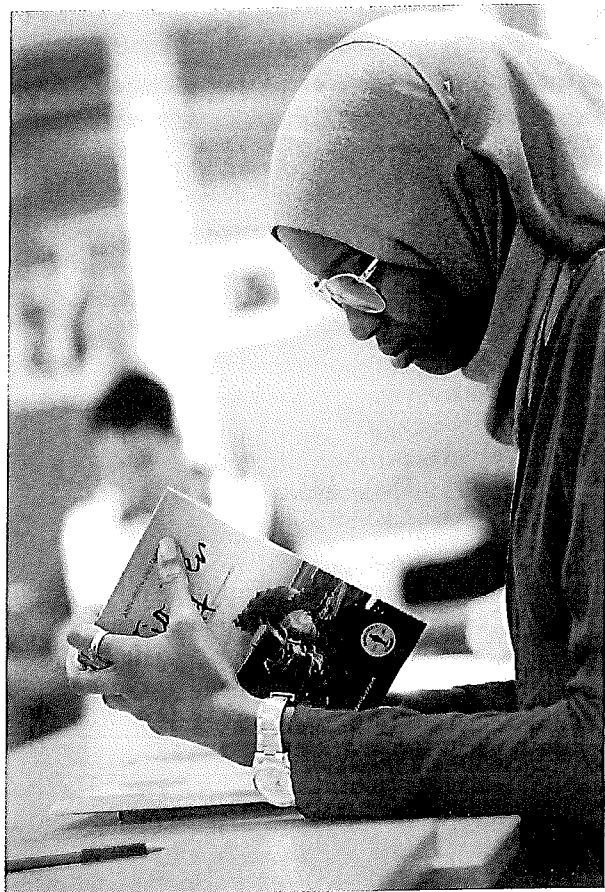
Minst lika viktigt som att välja rätt bok är på vilket
sätt de läser boken, påpekar Ulla Myllymäki.

– Eleverna måste få hjälp att hitta lässtrategier.

Hon påpekar att en van läsare självklart börjar
med att kolla bokens titel, och sedan antagligen läser

SISTA ORDET. Det är knäpptyst i klassrummet när Ulla Myllymäki högläser det sista kapitlet i *Tio över ett* av Ann-Helén Laestadius.

SÖKLÄSER. Hm, hur var det nu? Aniso Mohamed Hasan söker i boken för att kunna svara på de frågor hon och hennes grupp fått i uppgift.

baksidestexten, för att utifrån detta bilda sig en första uppfattning om boken.

– Men i våra klasser har de flesta aldrig läst skönlitteratur. Då är ingenting självklart. Så vi har vant oss vid att göra de där sakerna tillsammans med eleverna.

Viktigt är också att ställa öppna frågor, utan givna svar.

– Då blir de fria i sina tankar, i stället för att svara på det de tror att vi som lärare är ute efter, säger Lisa Högberg.

På så vis märker de två lärarna också snabbt om eleverna verkligen har läst.

DET ÄR VIKTIGT att uppmuntra eleverna att försöka hitta svar på sina frågor i böckerna, påpekar Ulla Myllymäki. Därför får de inte använda mobilen för att översätta.

– Då måste de dra slutsatser och lista ut ords betydelse av sammanhanget: Vad hände före och efter?

Det skapar också läslust.

– Om man grottar ner sig för mycket i varje nytt ord kan man tappa bort sig i handlingen.

Men det blir förstås ändå många frågor till lärarna, till exempel om metaforer och uttryck, liksom om fakta och företeelser som dyker upp i böckerna. Varför har Agnes blommor under kudden vid midsommar, till exempel? Och vad är bup?

Du fick sista ordet. Jävla gruva.

Ulla Myllymäki slår ihop *Tio över ett* efter att ha

läst de sista orden. Hon delar upp klassen i grupper som får var sin karaktär att fundera kring utifrån några frågeställningar på ett papper.

– Välj tre scener som speglar Majas personlighet, läser Aniso Mohamed Hasan.

Margarita Krautsova föreslår bokens titel, eftersom den visar på Majas långa sovmorgnar.

»Då måste de dra slutsatser och lista ut ords betydelse av sammanhanget: Vad hände före och efter?«

– Hon stiger ju alltid upp tio över ett, säger hon med ett stort leende, medan Edris Kohestari slår upp en passus där Maja ångrar ett val.

– Jag tycker hon är en lite feg person.

DE TRE HAR olika erfarenheter av läsning från sina forna hemländer. Edris Kohestari och Margarita Krautsova läste mycket redan hemma i Afghanistan respektive Ryssland, medan Aniso Mohamed Hasan aldrig hade läst en bok innan hon kom hit från Somalia.

– Jag ångrar det. Jag gillar att läsa historier.

En annan grupp ska karaktärisera huvudpersonen Majas kompis Julia. Svårt, tycker de, för när Maja och Julia träffas pratar de nästan bara om Maja.

– Vad säger det om Julia då, flikar Ulla Myllymäki in, ►

där hon går runt mellan grupperna och lyssnar.

Eleverna får aha-blickar i ögonen.

Att det bara är fem elever på plats i dag gör är att alla får komma till tals, konstaterar Lisa Högberg. Samtidigt är hon bekymrad. Skälet till manfallet är att många av eleverna i klassen riskerar att bli utvisade ur landet.

– Så många av dem mår fruktansvärt dåligt. De kämpar, men orkar inte komma hit varje dag. Jag har aldrig, under snart 40 år som lärare, varit med om någon så tuff pedagogisk utmaning som den här.

Under ett läsår brukar eleverna hinna med ungefär tio gemensamma böcker. På höstterminen handlar det till stor del om att ge dem läsvana. Då blir det i första hand ungdomslitteratur. Därefter ökas svårighetsgraden. De två lärarna använder gärna samtidsromaner, men en del klassiker blir det också.

– *Herr Arnes penningar* har vi aldrig misslyckats med. Samma sak med *Othello* och *Hamlet*. Men vi tänker aldrig klassiker av något slags måste-skäl, utan för att de kan engagera eleverna.

På ett eller annat vis ska det också finnas någon slags koppling till elevernas verklighet.

– Därför fungerar till exempel inte Strindbergs *Hemsöborna*, men däremot novellen *Ett halvt ark papper*, säger Lisa Högberg.

De är också noga med att låta eleverna läsa såväl kvinnliga som manliga författare, svenska och utländska, och olika genrer. Nästan alltid är det fulltextsversionerna de använder. Ett undantag var *Det går an*.

– Den fanns i en bra lättlästversion och var klockren. Vilka fantastiska debatter det blev!

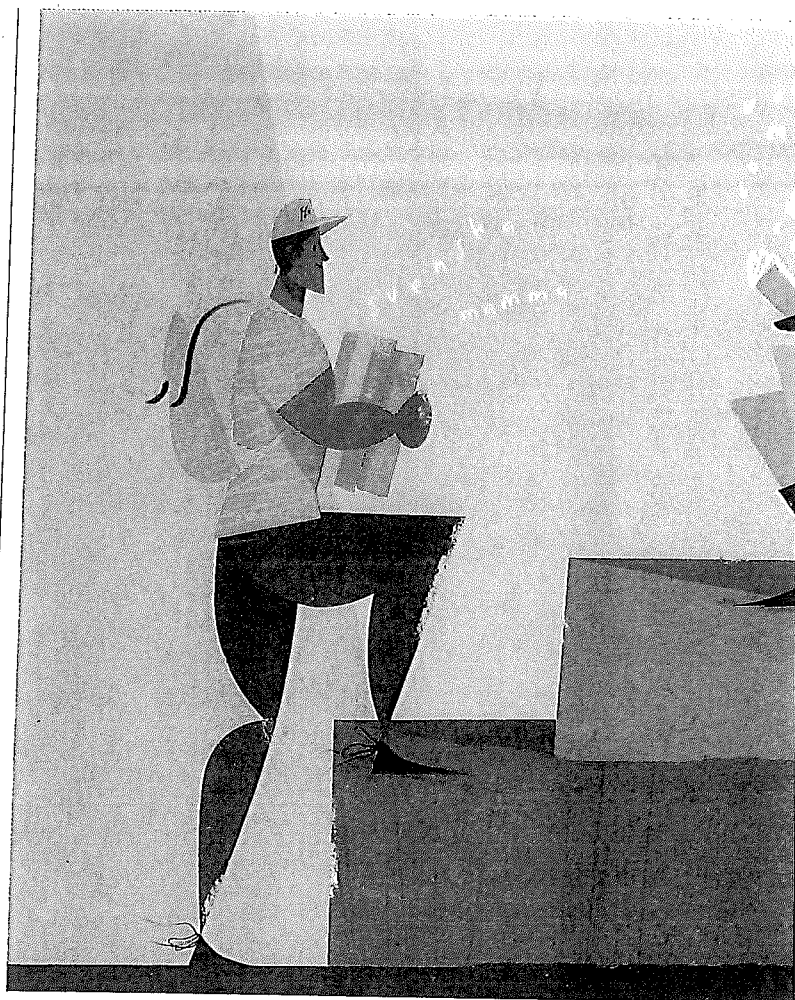
Eleverna får också träna sina skrivkunskaper genom litteraturen. De får skriftliga uppgifter och skriver loggböcker för varje bok de läser.

– Det är ett viktigt redskap för oss, för i dem får vi verkligen syn på varje elevs tankar, säger Lisa Högberg.

Varje gång lärarna introducerar en ny bok i någon av klasserna, så börjar de med att prata om titeln och framsidesbilden. När eleverna så småningom läser på egen hand spelar medläsarna en viktig roll. Det är Luleåbor som kommer hit två gånger i veckan på frivillig basis och läser tillsammans med varsin elev. Då finns det också chans för eleverna att högläsa och därigenom öva uttal.

De två Laestadiusböckerna har klasserna knäckt på tre veckor. Om några dagar kommer författaren själv hit, så klasserna får chans att ställa frågor till henne. Sedan är det dags för nästa bok – och ett försök med en ny metod:

– Vi tänker prova bokröklar som de får organisera själva, med vår handledning.
alfa@lararforbundet.se

Modell visar stegen på vägen

Det är ofta svårt att bedöma hur långt ny-anlända elever kommit i sin språkutveckling. Därför har en grupp forskare tagit fram en modell för bedömning som hjälper både lärare och elever. TEXT PETER SÖDERLUND BILD MATTIAS KÄLL

Kursplanen för svenska som andraspråk utgår från att eleverna har ett fungerande vardagsspråk. Något verktyg för att bedöma elever som är helt nya i språket har inte funnits. Därför fick Sofia Engman vid Stockholms universitet i uppdrag av Skolverket att ta fram ett bedömningsstöd.

– Vi har sett att behovet funnits i flera år, säger Sofia Engman, projektledare på institutionen för språk-

SVENSKA SOM ANDRASPRÅK.

Sofia Engman är projektledare vid institutet för språkdidaktik på Stockholms universitet. Hon och en grupp forskare och lektorer tagit fram en modell för bedömning av nyankomstlingars språkutveckling.

didaktik vid Stockholms universitet. När de utformade stödet *Bygga svenska*, så utgick Sofia Engman och